

УДК 159.925

Світлана Вячеславівна ХАРЧЕНКО,

професор кафедри психології та педагогіки факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат психологічних наук, доцент;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5149-7892>

ІМОВІРНІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ

Представлені дані закордонних вчених щодо наслідків впливу стрес-факторів воєнних дій. Наведені чинники, що посилюють негативні тенденції щодо психологічного здоров'я в суспільстві. Показані імовірні криміногенні зміни в суспільстві в наслідок воєнних дій.

Ключові слова: *стресові розлади, психологічне здоров'я,*

Підготовка поліцейських до успішного виконання професійних обов'язків займає не один рік. Здобувачів вищої освіти завжди необхідно готувати до діяльності з врахуванням імовірного розвитку відповідного професійного середовища. У ЗВО зі специфічними умовами навчання з підготовки поліцейських необхідно при підготовці майбутніх фахівців «передбачати» провідні тренди розвитку криміногенної ситуації в суспільстві, соціальних стосунків. В 2022 році українське суспільство опинилося в умовах воєнних дій та обмежень воєнного стану, що істотним чином вплине на зазначені тренди протягом тривалого часу.

Нажаль, воєнні дії в світі є поширеним явищем. Відомо, що наслідки впливу істотних соціальних змін, воєнних дій пов'язано значним чином з погіршенням психологічного здоров'я громадян, особливо тих, хто безпосередньо стикався зі стрес-факторами бойових дій, загрозою життю та здоров'ю їм самим та їх близьким, смертю, втратою майна тощо. Так, наприклад, за даними Фількович із співавт., обстежені хорватські солдати, що мали PTSD, 95 % не мали ніяких психічних відхилень до війни.

Поширеність різних стресових розладів оцінюється вченими по-різному. За даними S. Вакег, майже половина військових, демобілізованих за станом здоров'я з армії США під час Другої світової війни, страждала нервово-психічними захворюваннями, у тому числі 70% - психоневрозами. На підставі аналізу, проведеного в США після закінчення Другої світової війни, було зроблено висновок, що тільки біля 2 % військових, які довго перебували у небезпеці в бою, не мали явних психічних травм. Д. Блек діагностував PTSD у 19 % американських учасників Другої світової війни й у 30 % ветеранів війни в Кореї. Симптоми PTSD спостерігалися практично у всіх інвалідів, що втратили кінцівки, й у тих, кого піддавали катуванням, приблизно в половини тих, хто був у полоні. Більше половини американських учасників війни з Іраном мали симптоми PTSD (Sutker P., Uddo M., Brailey K., Allain A-N. та ін.).

За даними американських учених, до 80 % пацієнтів із PTSD мають щонайменше один додатковий психіатричний діагноз: алкогольну або наркотичну залежність (60 – 80 %), афективні розлади (26 - 65 %), антисоціальний особистісний розлад (31 %). У ветеранів В'єтнаму виявлено чіткий зв'язок між зловживанням алкоголем і наявністю інших психологічних проблем. У 4–5 разів частіше ветерани-алкоголіки мають важкий депресивний стан, більш високі показники щодо маніакального і панічного стану, загальної тривоги. Вони в 4–6 разів частіше відповідають критеріям антисоціальної особистості. Суїцидальна поведінка відзначалася у 23 % ветеранів. За двадцять років після закінчення війни у В'єтнамі не менше п'ятдесятьох тисяч ветеранів покінали із собою.

За даними R. Kulk, до судової відповідальності в перші роки після повернення додому залучалися 20 % в'єтнамських ветеранів. Досліджуючи психічний стан учасників локальних військових конфліктів у Грузії, Т.Р.Харебава одержала дані про значне зростання числа учасників бойових дій серед тих, хто здійснили суспільно небезпечні злочини. Особливістю вчинених ними злочинів є тяжкість, агресивність, цинічність. Серед злочинів, що чиняться учасниками військових конфліктів, 50 % складають убивства і замах на убивство.

Встановлено, що серед бездомних найбільш поширеним психіатричним розладом був PTSD, що розвивався в них до того, як вони стали бездомними. У пацієнтів із наркотичною залежністю подібний зв'язок з PTSD було встановлено у 59 %. Травматичний досвід насильства PTSD був у переважній більшості австралійських жінок-ув'язнених до того, як вони потрапили у в'язницю, що значно вплинуло на їхню криміналізацію.

Особливо необхідно підкреслити наявність чинників, які, на думку автора, можуть посилити негативні тенденції щодо психологічного здоров'я українського суспільства. А саме: істотне інформацийне навантаження населення з боку ЗМІ та соціальних мереж, що підвищує рівень стресової напруги цивільного населення; погіршення соціально-економічного стану та загального рівня життя в суспільстві; формування широкого прошарку осіб в суспільстві зі схильністю до соціального утриманства; руйнування родинних та дружніх зав'язків; тривалий досвід безпорадності значної частини суспільства; ситуація невизначеності та обмеженість відповідальності за перебіг власного життя; нетипова соціалізація дітей та молоді.

Таким чином, при підготовці майбутніх поліцейських необхідно враховувати наступні імовірні значною мірою взаємопов'язані зміни в суспільстві після закінчення воєнного стану:

- істотне погіршення загальної криміногенної обстановки;
- збільшення конфліктів та загальної емоційної напруги в соціумі;
- збільшення кількості убивства і замахів на убивство;
- збільшення кількості злочинів з використанням вогнепальної зброї;
- істотне збільшення осіб з хімічними залежностями;
- істотне збільшення кількості осіб, які залучені до діяльності тоталітарних сект;
- збільшення кількості правопорушень скоєних дітьми та против дітей;
- поширення випадків домашнього насильства.

Одержано 20.02.2023

УДК 159.9.07

Євгеній Сергійович КОВАЛЕНКО,

начальник центру морально-психологічного забезпечення

об'єднаного штабу Командування об'єднаних сил Збройних Сил України (м. Київ),

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7759-0362>

ПРАВОМІРНА ПОВЕДІНКА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: СПЕЦИФІКА ТА ПРОБЛЕМИ

Правомірну поведінку військовослужбовців розглянуто як комплекс уявлень про себе як суб'єкта права та правовідносин, що формується внаслідок специфіки ціннісної, когнітивної, поведінкової та афективної сфер особистості. Визначено особливості правомірної поведінки у військовослужбовців, які несуть строкову службу та військову службу за контрактом.

Ключові слова: *військовослужбовці, контрактна служба, особистість, правомірна поведінка, професійна діяльність, службова діяльність, строкова служба.*

Тематика правомірної професійної поведінки є доволі популярною науковою проблемою у царині психології та юриспруденції. Науковці мають подібні уявлення щодо важливості правомірної поведінки у фахівців сектору безпеки і оборони України, зокрема, правовий розвиток та правомірна поведінка є основами військової служби.